

Životné jubileá

Doc. RNDr. Ján Salaj, DrSc. – 60-ročný

Koncom roka 2011 sa v plnom rozkvetе tvorivých síl dožíva významného životného jubilea doc. RNDr. Ján Salaj, DrSc., vedecká osobnosť v oblasti cytológie rastlín, dlhoročný člen Slovenskej botanickej spoločnosti a terajší riaditeľ Ústavu genetiky a biotechnológií rastlín SAV v Nitre. Narodil sa 2. 12. 1951 v Snine, kde v prekrásnom kraji pod Vihorlatom prežil svoje školské roky. Zrejme to bola aj okolitá príroda, ktorá ovplyvnila študijné smerovanie jubilanta. Po maturite na strednej všeobecno-vzdelávacej škole nastúpil totiž v roku 1972 na štúdium biológie a chémie na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave, ktorú ukončil v roku 1977. Počnúc 3. ročníkom vysokoškolského štúdia sa špecializoval na vedný odbor fyziológia rastlín, v rámci ktorého vypracoval pod vedením dnes už nebohého prof. RNDr. J. Hudáka, DrSc. diplomovú prácu na tému „Vplyv zinku na ultraštruktúru jadierka bóbu obyčajného“.

Doc. Salaj je od skončenia štúdia na PrFUK až doposiaľ stálym pracovníkom SAV. V priebehu rokov 1977–1988 pracoval v Arboréte Mlyňany – Ústave dendrobiológie SAV vo Vieske nad Žitavou, kde sa venoval fyziologickým, najmä štruktúrnym aspektom adaptácie introdukovaných stálezelených listnatých drevín na nízke teploty. Na tomto ústave vypracoval a v roku 1983 aj obhájil kandidátsku dizertačnú prácu na tému „Vplyv nízkych teplôt na bunky a bunkové orgány smreka obyčajného (*Picea abies* (L.) Karst.)“. Počas svojho pôsobenia v Arboréte Mlyňany absolvoval dlhodobý študijný pobyt na Ústave fyziológie rastlín v Moskve, kde sa zaoberal elektrónmikroskopickým štúdiom chloroplastov v ihliciach semenáčikov smreka a elektrofyziologickým štúdiom ich mrazuvzdornosti. Z tohto obdobia pochádzajú aj prvé vedecké práce jubilanta publikované prevažne v Biológii, resp. v ruskej Fyziológii rasteníj a v časopise Photosynthetic.

Prechod doc. J. Salaja na ÚGBR SAV v Nitre v roku 1988 znamenal nový rozmach výskumnej aktivity menovaného, mentoraz v oblasti reprodukčného procesu rastlín. Niekoľko viacmesačných pobytov na zahraničných univerzitách a výskumných ústavoch v Holandsku, Švédsku, Nemecku, Fínsku a Taliansku využil jubilant na osvojenie si molekulárnych metód štúdia exprese génov *in situ*. Významný bol v tomto ohľade hlavne pobyt na Univerzite vo Wageningene, ktorý predznačil značný rozmach prác molekulárno-biologického charakteru na tunajšom ústave. O vynikajúcom zvládnutí tohto metodického prístupu svedčí aj skutočnosť, že jubilant sa ako pozvaný expert podieľal na jeho zavedení v laboratóriách Rakúskeho výskumného centra v Seibersdorfe a Ústavu fyziológie rastlín PAV v Krakove. Prejavuje sa to aj vo zvýšení záujmu zahraničných študentov o metodické stáže na ústave v Nitre. Doma svoje schopnosti v tejto oblasti odovzdáva študentom Katedry fyziológie rastlín PrFUK v Bratislave a Fakulty biotechnológií potravín SPU v Nitre, kde jubilant pôsobí externe. Pravidelne sa podieľa na vedení diplomových prác domácich i zahraničných študentov, najmä tých, ktorí navštívia Nitru, aby si zrealizovali časť experimentov na tunajšom ústave. V oblasti vedeckej výchovy jubilant vyškolil doposiaľ 5 doktorandov.

Nespornou zásluhou doc. J. Salaja je skutočnosť, že metodicky povýšil cytologické štúdiá rastlín na kvalitatívne novú úroveň. Súčasný charakter prác v tejto oblasti možno na ÚGBR SAV bez zveličovania označiť termínom molekulárna cytológia. Histochemická ilustrácia proteínov zodpovedných za príjem vody somatickými embryami ihličnanov spolu s ilustráciou exprese génov chitinázy a glukánáz u genetiky modifikovaných i geneticky intaktných rastlín rosičky okrúhloliste a zemiakov významným spôsobom prispeli k prehĺbeniu štúdia procesov somatickej embryogenézy a transgenózy rastlín a tým aj k vyššej miere akceptovateľnosti rukopisov vedeckých prác

Životné jubileá

v zahraničných časopisoch. Svoje skúsenosti i dosiahnuté výsledky v tejto oblasti zhrnul jubilant v 47 vedeckých prácach kategórie CC, 1 monografii, 7 kapitolách v zahraničných knihách, 3 učebných textoch a v 134 konferenčných príspevkoch. Odozvou na tieto publikácie je viacej ako 300 citácií v CC časopisoch a 100 citácií v knihách a iných literárnych zdrojoch. Od roku 1981 bol zodpovedným riešiteľom, resp. vedúcim 4 domácich projektov, vrátane jedného APVT projektu, ďalej spoluriešiteľom 10 VEGA projektov a vedúcim 2 bilaterálnych projektov s Nemeckom a Poľskom.

V roku 2009 obhájil doktorskú dizertačnú prácu „Štrukturálne a molekulárne aspekty somatickej embryogenézy vyšších rastlín“ a v tom istom roku bol zvolený za riaditeľa ústavu. Pribudlo organizačných povinností, ubudlo priestoru na vedeckú prácu. Avšak aj v tejto situácii Ti milý jubilant prajeme veľa síl, aby si v zdraví a s prehľadom zvládol každodenné problémy ústavu k spokojnosti spolupracovníkov i seba samého.

ANDREJ KORMUŤÁK